

Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Верховного Суду у спорах
щодо громадянства

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за 2018–2024 роки

Зміст

I. НАБУТТЯ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ	4
1.1. Про необхідність встановлення справжніх намірів особи та інших обставин при вирішенні питання про прийняття іноземця до громадянства України.....	4
1.2. Про перебування особи в статусі претендента на громадянство як умову розгляду Президентом України питання про прийняття такої особи до громадянства України	5
1.3. Про підтвердження особою свого громадянства	6
1.4. Про процедуру встановлення особи для визначення належності до громадянства	7
1.5. Про процедуру оформлення органами міграційної служби набуття особами громадянства України	8
1.6. Про відмову від іноземного громадянства та набуття громадянства України..	10
1.7. Про прийняття до громадянства України в розумний строк	11
1.8. Про розмежування понять «прийняття рішення» та «підписання рішення» при виданні Президентом України указу про надання громадянства України	13
1.9. Про належного суб'єкта звернення до суду з позовом про оформлення громадянства.....	14
1.10. Про обов'язковість внесення біометричних даних при оформленні закордонного паспорта	15
II. ПРИПИНЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ	16
2.1. Про припинення громадянства України у зв'язку з добровільним набуттям громадянства іншої держави	16
2.2. Про нетотожність понять «втрата громадянства» й «позбавлення громадянства». Указ Президента України як довершена підстава автоматичної втрати громадянства України внаслідок добровільного набуття громадянином України громадянства іншої держави / держав	17
2.3. Про підстави прийняття рішення про скасування набуття громадянства України	18
2.4. Про скасування рішення про оформлення набуття особою громадянства України	19
2.5. Про строки розгляду заяв про припинення громадянства України.....	20
2.6. Про припинення громадянства України на підставі електронної пропозиції (петиції)	22

2.7. Про наслідки надання особою-іноземцем уповноваженому органу недостовірних відомостей про себе.....	23
2.8. Про порядок отримання даних, які підтверджують наявність підстав для втрати громадянства України	24
2.9. Про джерела отримання Державною міграційною службою України інформації про підстави втрати особою громадянства України.	25
Про нетотожність скасування, втрати чинності чи зміни паспорта громадянина припиненню громадянства	25
2.10. Про розмежування повноважень Президента України та структурних підрозділів Державної міграційної служби України в питання припинення громадянства України	27
2.11. Про доказування у справах про припинення громадянства України.....	28

I. НАБУТТЯ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ

1.1. Про необхідність встановлення справжніх намірів особи та інших обставин при вирішенні питання про прийняття іноземця до громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Державної міграційної служби України про зобов'язання відповідача повторно розглянути його звернення щодо оформлення громадянства України. Позивач зазначив, що не погоджується з діями відповідача, який на його заяву про набуття громадянства повідомив, що відповідно до частини другої статті 9 Закону України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» до громадянства України можуть бути прийняті особи, яким надано статус біженця в Україні чи притулок в Україні, в той час як позивачу був наданий статус особи, яка потребує додаткового захисту. Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив. Скаржник вважав, що враховуючи положення статті 3 Закону України від 22 вересень 2011 року № 3773-VI «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», в якій йдеться мова про користування іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах тими ж правами і свободами, що й громадяни України, суд апеляційної інстанції дійшов хибного висновку про відмову в задоволенні позовних вимог, оскільки, на його думку, відсутність правового врегулювання спірних правовідносин у випадку виникнення спору має вирішуватись на користь особи, яка звертається за захистом до суду. Верховний Суд, залишивши касаційну скаргу без задоволення, дійшов таких висновків.

Особа може бути прийнята до громадянства України лише в разі її волевиявлення, яке має бути оформлене шляхом подання цією особою відповідної заяви.

Розглядаючи питання про прийняття іноземця до громадянства України, уповноважений орган має з'ясувати, чи дійсно ця особа прагне отримати громадянство України для реалізації своїх життєвих інтересів у правовому зв'язку з державою чи лише завдяки його отриманню уникнути притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у державі, громадянином якої вона є на момент звернення. У зв'язку з цим уповноваженим органам, до яких віднесено розгляд та вирішення питань про прийняття до громадянства України, необхідно

з'ясувати, чи не перебуває така особа під слідством чи судом на території держави, громадянином якої вона є на момент звернення із заявою про прийняття до громадянства України.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 05 червня 2019 року у справі № 826/696/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82194460>.

1.2. Про перебування особи в статусі претендента на громадянство як умову розгляду Президентом України питання про прийняття такої особи до громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України про визнання бездіяльності протиправною і зобов'язання вчинити дії.

Позивач зазначав, що Президент України тривалий час (поза межами розумного строку) протиправно не розглядав звернення голови Комісії при Президенті України з питань громадянства, адже відповідні документи керівник Офісу Президента України отримав ще 20 травня 2021 року, і саме із цієї дати Президент України повинен був розглянути звернення голови Комісії та ухвалити щодо нього рішення, як це вимагається Законом України «Про звернення громадян».

КАС ВС відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що у справі були встановлені обставини про відкликання Комісією пропозиції про прийняття позивача до громадянства, повернення матеріалів за заявою позивача про прийняття до громадянства України до Державної міграційної служби України, скасування рішенням Управління ДМС України виданого позивачу дозволу на імміграцію, тому на розгляді Президента України пропозиції Комісії щодо позивача немає. Отже, Президент України не допустив протиправну бездіяльність щодо реалізації своїх повноважень у питанні прийняття позивача до громадянства України.

ВП ВС зазначила, що для того, аби Президент України реалізував свої конституційні повноваження у сфері прийняття до громадянства України шляхом видачі відповідного указу (чи для того, щоб зобов'язати відповідача прийняти рішення/розглянути подання Комісії), особа має перебувати на відповідній стадії вирішення питання, пов'язаного з набуттям громадянства, тобто перебувати у статусі претендента. Цей статус породжує рекомендація Комісії, надана на передзавершальній стадії цієї адміністративної процедури, щодо прийняття особи до громадянства України.

Згідно з пунктом 4 частини другої статті 9 Закону України «Про громадянство України» однією із обов'язкових умов для прийняття

до громадянства України іноземця або особи без громадянства є отримання цими особами дозволу на імміграцію.

Відповідно наслідком відсутності такого дозволу або його скасування у встановленому законодавством порядку є невиконання особою умов прийняття до громадянства України, у зв'язку із чим Комісія відкликала своє подання та надану нею рекомендацію.

Отже, на момент розгляду цієї справи вже не було передумов для розгляду Президентом України питання прийняття позивача до громадянства, адже, по-перше, зі скасуванням дозволу на імміграцію позивача відпала одна з обов'язкових умов прийняття особи до громадянства України та, по-друге, Комісія відкликала свою пропозицію, яка є безпосередньою підставою для прийняття рішення Президентом України.

Також ВП ВС зауважила, що заява позивача про прийняття до громадянства України не є зверненням громадян у розумінні Закону України «Про звернення громадян», а підстави, порядок і хронологія розгляду такої заяви регулюються спеціальним Законом України «Про громадянство України».

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 28 листопада 2024 року у справі № 990/39/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123602977>.

1.3. Про підтвердження особою свого громадянства

Позивач в інтересах неповнолітньої дитини звернувся до суду з позовом до Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області в особі Суворовського районного відділу Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області, в якому просив визнати протиправною відмову Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області в оформленні та видачі паспорта громадянина України зразка 1994 року у вигляді паспортної книжечки та зобов'язати відповідача оформити та видати йому такий документ. Позивач вважав відмову відповідача протиправною, оскільки виготовлення паспорта громадянина України у формі ID-картки, для якого є обов'язковою згода громадянина на обробку його персональних даних, є втручанням в його особисте і сімейне життя, що суперечить положенням Конституції України. На переконання позивача, паспорт громадянина України може виготовлятися не тільки у формі картки з безконтактним електронним носієм, а й у формі паспортної книжечки. Суди попередніх інстанцій позов задовольнили повністю. Скаржник вважав, що чинним законодавством передбачено право отримання паспорту книжечки відповідно до Тимчасового

порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06 червня 2019 року № 456., однак позивач не підпадає під його дію в силу не досягнення віку 16 років; таким чином, діючим законодавством не передбачено можливості отримання особами, які не досягли 16 років паспорта громадянина України у вигляді книжечки, а отже у позивача на час звернення до відповідача не виникло такого права.

Паспорт громадянина України є документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України. Отже, у разі відсутності у особи паспорта, така особа не має підтвердження громадянства України, що водночас може створювати перешкоди в реалізації її громадянських прав.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 21 грудня 2022 року у справі № 420/5353/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107984111>.

1.4. Про процедуру встановлення особи для визначення належності до громадянства

Позивач звернувся до суду з позовом до Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області, Малиновського районного відділу у м. Одесі Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області про визнання неправомірним (протиправним) повідомлення щодо відмови у продовженні строку перебування на території України, визнання неправомірними (протиправними) дій щодо невстановлення належності до громадянства України та не видачі паспортного документу, зобов'язання видати паспортний документ. Позивач зазначив, що ним до територіального органу міграційної служби було подано всі необхідні документи, за якими можливо встановити його належність до громадянства України, в судовому порядку встановлено факт постійного проживання позивача на території України та його належність до громадянства України, також визнано протиправним та скасовано висновок Золочівського РВ УМВС України в Харківській області про результати службової перевірки видачі паспорта громадянина України позивачу, визнано неправомірними дії Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області по вилученню у позивача паспорта громадянина України, а тому не встановлення належності позивача до громадянства України та відмова у видачі йому паспорта громадянина України є протиправними. Суди попередніх інстанцій позов задовольнили частково.

Процедура встановлення особи є обов'язковою стадією, за наслідками якої заявник отримує довідку про встановлення особи, та про те,

що станом на 24 серпня 1991 року особа перебувала в громадянстві колишнього СРСР (за наявності документів, що підтверджують зазначений факт). Після отримання цієї довідки особа має право ініціювати питання про встановлення належності до громадянства України, особисто подаючи відповідну заяву до територіального органу міграційної служби, додаючи до неї, зокрема, вказану довідку. Ця процедура не передбачає встановлення належності до громадянства, оскільки передбачає лише встановлення того, що станом на 24 серпня 1991 року особа перебувала в громадянстві колишнього СРСР, а процедура встановлення належності до громадянства України є наступним етапом, початок якого неможливий без закінчення попереднього та отримання за його результатами довідки відповідно до підпункту «б» пункту 8 Порядку провадження за заявами з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень, затвердженого Указом Президента України від 27 березня 2001 року № 215.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 21 серпня 2019 року у справі № 1540/3590/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83801761>.

1.5. Про процедуру оформлення органами міграційної служби набуття особами громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Центрального міжрегіонального управління Державної міграційної служби у місті Києві та Київській області, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, на стороні позивача: ОСОБА_4, ОСОБА_3, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення відповідача у формі листів щодо неможливості оформлення документів для набуття громадянства України за територіальним походженням неповнолітньому ОСОБА_4 та відмови в оформленні документів для видачі паспорта громадянина України для ОСОБА_2 як неповнолітнього на день звернення. Позивач посилається на протиправність відмови відповідача в оформленні документів щодо набуття громадянства та оформлення документів для видачі паспорта ОСОБА_4, оскільки останній є особою, яка досягла 18-річного віку, з огляду на ту обставину, що на час звернення із відповідною заявою до Дарницького районного відділу неповнолітньому 18 років не виповнилося. За результатами розгляду справи суди попередніх інстанцій відмовили позивачу у задоволенні позову. Скаржник вказав, що Дарницький районний відділ ЦМУ ДМС мав розглядати подану заяву саме урахуваючи дату звернення до цього органу (18.12.2019), коли ОСОБА_4 ще не виповнилося 18 років, оскільки така заява подана позивачем у відповідності до вимог та у строк передбачений чинним

законодавством. На переконання скаржника, саме внаслідок порушення відповідачем термінів розгляду означеної заяви, визначених у Порядку провадження за заявами з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень, затвердженого Указом Президента України від 27 березня 2001 року № 215, позивачу відмовлено в оформленні набуття громадянства України ОСОБА_4 у зв'язку із досягненням ним повноліття.

Перевірка поданих особою документів щодо оформлення набуття громадянства України на відповідність їх оформлення вимогам законодавства України здійснюється як територіальним підрозділом Державної міграційної служби України, до якого подано ці документи на етапі їх прийняття, так і територіальним органом Державної міграційної служби України, на етапі прийняття відповідного рішення за результатами розгляду цих документів.

За результатами перевірки повноти поданих заявником законодавчо визначених документів, відповідності їх оформлення вимогам законодавства під час їх прийняття від заявника територіальний орган Державної міграційної служби України / територіальний підрозділ Державної міграційної служби України, у разі виявлення факту подання не всіх необхідних документів або подання документів, оформлення яких не відповідає вимогам законодавства, може повернути їх заявнику для усунення недоліків, про що останній інформується у письмовому вигляді із зазначенням таких підстав. У такому випадку заявник має право усунути недоліки, які слугували підставою для повернення документів та повторно звернутися до територіального підрозділу Державної міграційної служби України для їх подання. Неусунення ж особою недоліків у двомісячний строк з дня повернення їй документів та неподання їх повторно має наслідком прийняття керівником територіального підрозділу Державної міграційної служби України рішення про припинення провадження за заявою про оформлення набуття громадянства України.

Непідтвердження наявності фактів, з якими Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» пов'язує набуття особою громадянства України на підставі поданих заявником документів, має наслідком прийняття рішення керівником (заступником керівника) територіального органу Державної міграційної служби України про відмову в задоволенні клопотання про оформлення набуття особою громадянства України, про що заявник повідомляється у письмовій формі із зазначенням причин відмови.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 30 січня 2023 року у справі № 640/30588/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108696363>.

1.6. Про відмову від іноземного громадянства та набуття громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Центрального міжрегіонального управління ДМС у м. Києві та Київській області, в якому просив визнати протиправними дії ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області щодо неприйняття від особи декларації про відмову від громадянства РФ з підстав укладення контракту на проходження військової служби у Збройних Силах України; визнати протиправним та скасувати рішення про скасування рішення ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області про оформлення набуття громадянства України. В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що ним дотримані всі умови положень пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про громадянство України» для права скористатись можливістю подання декларації про відмову від іноземного громадянства. При цьому позивач вказує на неможливість виконати зобов'язання припинити громадянство російської федерації, яка пов'язана із тим, що внаслідок агресії останньої дипломатичні відносини між Україною та російською федерацією розірвано, дипломатичні представництва країни-агресора не працюють, а тому позивач не міг скористатись такою процедурою на території України. За результатами розгляду справи суди попередніх інстанцій позов задовольнили частково.

Запроваджуючи інститут подання декларації про відмову від іноземного громадянства, законодавець в імперативному порядку, насамперед, зобов'язав іноземця, який звернувся із відповідною заявою до органу ДМС протягом двох років з моменту набуття ним громадянства України подати документ про припинення громадянства (підданства) іншої держави або громадянств (підданств) інших держав до органу, що видав йому тимчасове посвідчення громадянина України. Такі дії передбачають активну поведінку іноземця, спрямовану на безпосереднє самостійне вирішення питання щодо отримання ним документу про припинення громадянства (підданства) іншої держави.

Приписи статті 9 Закону України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» передбачали можливість подання замість документа про припинення громадянства (підданства) іншої держави подання декларації про відмову від іноземного громадянства. Така декларація передбачала необхідність викладення обставин, за яких особа, що набула громадянство України, не отримала документу про

припинення громадянства (підданства) іншої держави, і такі обставини не залежали від неї.

З 19 грудня 2021 року набрав чинності Закон України від 14 грудня 2021 року № 1941-IX «Про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо спрощеного набуття громадянства України окремими категоріями осіб», яким, зокрема, змінено визначення незалежної причини неотримання документа про припинення іноземного громадянства (підданства) (далі - Закон № 1941-IX).

Законодавець виокремив окрему категорію іноземців, що отримали громадянство України у період з 01 січня 2018 року до набрання чинності цим Законом, які набули право подати декларацію про відмову від іноземного громадянства у разі неможливості виконати зобов'язання припинити іноземне громадянство (спрощена процедура).

Саме на особу, яка взяла на себе зобов'язання припинити іноземне громадянство, покладається обов'язок надати документи про припинення іноземного громадянства і тільки після надання відповідних документів органи ДМС можуть видати особі паспорт громадянина України.

При цьому звернутися з відповідною заявою про відмову від іноземного громадянства до органу ДМС особа може протягом двох років з моменту набуття ним громадянства України.

Разом з цим законодавцем чітко визначені підстави про право особи подати декларацію про відмову від іноземного громадянства, а саме у разі неможливості виконати зобов'язання припинити іноземне громадянство.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 11 вересня 2024 року у справі № 420/20499/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121545523>.

1.7. Про прийняття до громадянства України в розумний строк

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України, у якому просив визнати протиправною бездіяльність Президента України щодо неприйняття рішення про прийняття до громадянства України у розумний строк, поданих йому на розгляд Комісією при Президентові України з питань громадянства з проектом указу про прийняття до громадянства України ОСОБА_1 та зобов'язати Президента України розглянути рішення з проектом указу про прийняття до громадянства України ОСОБА_1. Не спростовуючи наявність у Президента України дискреційного повноваження з питань прийняття до громадянства, позивач уважав, що строк розгляду відповідачем відносно нього документів не є розумним. Зауважував, що змушений чекати на прийняття завершального рішення без додержання

принципів розумності строків розгляду документів. Тож позивач позбавлений гарантованого міжнародними нормами права на зміну свого громадянства за належного виконання ним умов законодавства щодо набуття такого права.

Прийняття Президентом України на підставі пропозиції Комісії при Президентові України з питань громадянства рішення про прийняття до громадянства України є його правом, а не безумовним обов'язком. У даному випадку Президент України має два варіанта поведінки - прийняти позивача до громадянства України або ж не прийняти.

Чинне законодавство визначає «громадянство України» як правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках. Тобто, статус громадянина наділяє особу визначеним обсягом прав, свобод та обов'язків, захищає її права як всередині держави, так і за її межами.

Тож урахувуючи сутність інституту громадянства, рішення про прийняття особи до громадянства України має бути обґрунтованим, що вимагає детального та об'єктивного вивчення усіх обставин, що можуть вплинути на його прийняття. А тому Президент України, як суб'єкт владних повноважень, що має дискреційні повноваження на ухвалення такого рішення, виходить із того строку, який він вважає достатнім (розумним) для прийняття такого рішення.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 03 жовтня 2022 року у справі № 990/106/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106666675>.

Подібний правовий висновок викладено у рішеннях КАС ВС:

від 01 грудня 2021 року у справі № 9901/234/21, з яким можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101731569>;

від 22 травня 2023 року у справі № 160/412/23, з яким можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111203401>.

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії.

Позивач зазначив, що відповідно до пункту 112 Порядку провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень, затвердженого Указом Президента України від 27 березня 2001 року № 215 (далі - Порядок № 215), заява про набуття громадянства України має бути розглянута протягом одного року з дня її подання. Однак відповідні матеріали були направлені на розгляд Комісії ще 11 березня 2021 року, та на день звернення до суду із цим позовом указ не прийнятий.

КАС ВС у задоволенні позову відмовив, зазначивши, зокрема, що пункт 112 Порядку № 215 не поширюється на спірні правовідносини.

ВП ВС погодилась з позицією КАС ВС, зауважуючи, що Порядок № 215 визначає лише загальний строк розгляду заяв і подань про прийняття до громадянства України, який обчислюється з моменту їх надходження, та до якого не входить стадія прийняття Президентом України указів про прийняття особи до громадянства України.

Норми Порядку № 215, як і будь-якого іншого нормативно-правового акта, станом на час виникнення спірних правовідносин не містили жодних вимог, які б визначали конкретні строки прийняття Президентом України указу про прийняття особи до громадянства України.

Водночас ВП ВС зазначила, що наведене не свідчить про можливість прийняття відповідачем відповідного рішення без обмеження будь-яким строком. У цьому випадку застосовуються критерії розумного строку.

При цьому розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процедурних дій без невиправданих зволікань та прийняття відповідних рішень (вчинення дій) у найкоротший строк, достатній для їх прийняття (вчинення), а також врахування конкретних фактів, умов та обставин, що склалися саме у цій правовій ситуації.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 лютого 2022 року у справі № 9901/293/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103562085>.

Аналогічний правовий висновок викладено у постановах ВП ВС:

від 13 квітня 2022 року у справі № 9901/294/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104113400>;

від 09 червня 2022 року у справі № 9901/295/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104769595>;

від 28 листопада 2024 року у справі № 990/39/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123602977>.

1.8. Про розмежування понять «прийняття рішення» та «підписання рішення» при виданні Президентом України указу про надання громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії.

КАС ВС у задоволенні позову відмовив.

Звертаючись з апеляційною скаргою, позивач наголосив, що відповідач допустив протиправну бездіяльність, яка полягає у тривалому неприйнятті відповідного указу щодо набуття ним громадянства України, що порушує його законні права.

Пунктом 1 частини першої статті 26 Закону України «Про громадянство України», передбачено, що Президент України приймає рішення і видає

укази відповідно до Конституції України і цього Закону про прийняття до громадянства України і про припинення громадянства України.

Використання у наведених актах такого формулювання, як «прийняття рішення», та необхідність видання відповідачем із цього приводу спеціального акта (указу) свідчить про необхідність здійснення ним аналітичної діяльності шляхом проведення оцінки законності й обґрунтованості такого рішення. У протилежному ж випадку законодавець міг би передбачати інше формулювання, наприклад, «підписання рішення».

За встановлених у цій справі обставин, беручи до уваги, що судовому захисту підлягає тільки порушене на момент звернення до суду право позивача, ВП ВС дійшла висновку, що невчинення Президентом України дій щодо видання указу про надання громадянства України позивачу наразі не має характеру протиправної бездіяльності та не може бути визнане такою.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 13 квітня 2022 року у справі № 9901/294/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104113400>.

Аналогічний правовий висновок викладено у постановках ВП ВС:

від 16 лютого 2022 року у справі № 9901/293/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103562085>;

від 09 червня 2022 року у справі № 9901/295/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104769595>.

1.9. Про належного суб'єкта звернення до суду з позовом про оформлення громадянства

Позивач звернувся до суду з позовом до Управління державної міграційної служби України в Миколаївській області, в якому просив визнати протиправною бездіяльність щодо неприйняття до розгляду його заяви з документами для оформлення належності до громадянства України з 24 серпня 1991 року; зобов'язати оформити й видати йому паспорт громадянина України зразка 1994 року. Позивач наполягав на тому, що його належність до громадянства України є беззаперечною та підтверджується, зокрема, рішенням суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту постійного проживання на території України з 30 квітня 1991 року. Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким позов задовольнив. На погляд скаржника, управління як територіальний орган державної міграційної служби України не є належним відповідачем у цій справі, спірні правовідносини виникли між ОСОБА_1 та Інгульським районним відділом в місті Миколаєві Управління Державної міграційної служби України

в Миколаївській області як територіальним підрозділом Державної міграційної служби України, на який покладено обов'язок з перевірки документів щодо встановлення або оформлення належності до громадянства України.

Спірні правовідносини виникли між позивачем та Інгульським районним відділом в місті Миколаєві Управління Державної міграційної служби України в Миколаївській області, бездіяльність посадової особи якого щодо розгляду документів для оформлення належності до громадянства України позивач визначив предметом цього позову. Водночас правовідносин з до Управління державної міграційної служби України в Миколаївській області у позивача не виникало, оскільки територіальний підрозділ Державної міграційної служби України подані позивачем документи до територіального органу Державної міграційної служби України не надсилав.

Отже, належним відповідачем за основною позовною вимогою позивача мав бути Інгульський районний відділ в місті Миколаєві Управління Державної міграційної служби України в Миколаївській області як територіальний підрозділ Державної міграційної служби України, на який чинним законодавством України покладений обов'язок з перевірки документів щодо встановлення або оформлення належності до громадянства України для прийняття відповідного рішення.

Територіальний орган і територіальний підрозділ державної міграційної служби України, у розумінні пункту 7 частини першої статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України, є окремими суб'єктами владних повноважень, кожен з яких наділений власними управлінськими функціями та повноваженнями.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 29 червня 2022 року у справі № 400/3981/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105024752>.

1.10. Про обов'язковість внесення біометричних даних при оформленні закордонного паспорта

Позивачка звернулася до суду з позовом до Управління Державної міграційної служби України в Луганській області, вимагаючи визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо неоформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон без застосування безконтактного електронного носія персональних даних та зобов'язати оформити паспорт у формі, передбаченій раніше чинним законодавством.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що використання безконтактного електронного носія є правом, а не обов'язком, а також зазначала, що форма паспорта без застосування безконтактного електронного носія персональних даних залишається чинною. Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено, оскільки з 20 грудня 2016 року оформлення паспортів здійснюється лише з використанням електронного носія. Апеляційний суд скасував це рішення та задовольнив позов частково, зобов'язавши оформити паспорт без носія персональних даних, відповідно до законодавства, чинного на час звернення позивачки. У касаційній скарзі Управління Державної міграційної служби України в Луганській області просило скасувати рішення апеляційного суду та залишити чинним рішення суду першої інстанції, обґрунтовуючи це відсутністю правових підстав для оформлення паспортів без електронного носія та неможливістю технічного виконання такої вимоги.

Чинне законодавство щодо порядку видачі паспорта громадянина України для виїзду за кордон будь-яких прямих чи непрямих переваг, привілеїв чи обмежень за релігійними переконаннями (чи на підставі інших підстав) не встановлює. Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» визначено обов'язковість внесення відповідних даних до Єдиного державного демографічного реєстру (із зняттям біометричних даних, тобто відцифруванням обличчя, підпису та відбитків пальців рук) при оформленні особою паспорту громадянина України для виїзду за кордон і альтернативи щодо визначення підстав для невнесення таких даних до Реєстру Закон не містить. Особам гарантується право на відмову від внесення відцифрованих відбитків пальців рук до безконтактного електронного носія, що міститься лише у паспорті громадянина України.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 23 вересня 2024 року у справі № 360/3686/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121803738>.

II. ПРИПИНЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ

2.1. Про припинення громадянства України у зв'язку з добровільним набуттям громадянства іншої держави

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України, у якому просив визнати протиправним та скасувати Указ Президента України в частині

припинення громадянства України ОСОБА_1. В обґрунтування позовних вимог із посиланням на норми статті 25 Конституції України позивач наголосив на тому, що не може бути позбавлений громадянства України та не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Позивач наголошував, що статті 17, 18, 19 Закону України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» передбачають підстави припинення, втрати або вихід з громадянства України, які до нього не можуть бути застосовані та не передбачені Конституцією України. Водночас стверджував, що Конституція України не лише не наділяє відповідача правом примусово позбавляти громадянства але й містить безумовну заборону позбавляти громадянства.

Прийняття до громадянства України або припинення громадянства України здійснюється шляхом видання указів Президента України.

В Україні існує єдине громадянство, що закріплено у статті 4 Конституції України. Принцип існування єдиного громадянства, який визначений в Основному Законі України, має поважатися як іншими державами, так і окремими особами.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 23 грудня 2021 року у справі № 9901/166/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102317998>.

2.2. Про нетотожність понять «втрата громадянства» й «позбавлення громадянства». Указ Президента України як довершена підстава автоматичної втрати громадянства України внаслідок добровільного набуття громадянином України громадянства іншої держави / держав

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України про визнання протиправним та скасування Указу у частині, в частині припинення громадянства України позивача.

Позивач, заперечуючи наявність у нього громадянства рф, стверджував, що він не вчиняв будь-яких дій, направлених на його отримання, на підтвердження чого надав суду копію відповіді управління з питань міграції міністерства внутрішніх справ рф.

КАС ВС відмовив у задоволенні позову, зокрема, визначивши, що позивач не спростував доказів щодо подвійного громадянства.

Чинне законодавство України не передбачає чіткої заборони подвійного громадянства. Водночас наявність у повнолітньої особи подвійного громадянства може стати підставою для припинення громадянства України внаслідок його втрати через її активні дії, спрямовані на набуття

громадянства іншої держави, що не є позбавленням громадянства України.

ВП ВС наголосила, що об'єктивний зміст понять «втрата громадянства», «припинення громадянства», «позбавлення громадянства» полягає у тому, що в результаті особа втрачає свій статус громадянина відповідної держави (правовий зв'язок з державою), однак розрізняючим у змісті цих понять є те, що вони передбачають різні способи припинення громадянства держави, і це, у свою чергу, підтверджує нетотожність понять «втрата громадянства» та «позбавлення громадянства» в розумінні Конституції України та Закону України «Про громадянство України».

У статті 25 Конституції України закріплено як конституційний принцип щодо «неможливості позбавлення громадянина України громадянства України», так і принцип стосовно «права змінити громадянство».

Добровільне набуття повнолітнім громадянином України громадянства іншої держави/держав є підставою для втрати ним громадянства України. Водночас цей факт не є підставою для автоматичної втрати громадянства України. Юридичний факт «втрати громадянства» набуває довершеності із постановленням Президентом України відповідного указу.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 5 вересня 2024 року у справі № 990/163/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121571357>.

2.3. Про підстави прийняття рішення про скасування набуття громадянства України

Позивачі звернулися до суду з позовом до Головного управління Державної міграційної служби України у Харківській області в якому просили визнати протиправним та скасувати рішення, яким скасовано рішення про набуття особами громадянства України. В обґрунтування позовних вимог особами зазначено, що відповідачем неправомірно зроблено висновок про надання позивачами свідомо неправдивих відомостей щодо родинних відносин, і як наслідок, прийняття оскаржуваного рішення про скасування набуття громадянства України. За результатами розгляду справи суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове, яким позов задовольнив. Скаржник зауважив, що звертаючись з заявою про набуття громадянства України за територіальним походженням, позивач подав свідомо неправдиві відомості щодо родинних відносин з ОСОБА_4, зазначивши, що він є її сином, і тому на підставі статті 21 Закону України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» відповідачем було прийнято обґрунтоване рішення про

скасування рішення про набуття громадянства України відповідно до частини першої статті 8 цього Закону.

Обов'язковою передумовою прийняття компетентним органом відповідного рішення про оформлення набуття особою громадянства України є перевірка оформлення документів з питань громадянства вимогам законодавства України та підтвердження ними наявності фактів, з якими Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» пов'язує набуття особою громадянства України. Необхідною та обов'язковою умовою для скасування рішення про оформлення набуття громадянства України є встановлення центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, факту набуття особою громадянства України шляхом обману, внаслідок подання свідомо неправдивих відомостей або фальшивих документів, приховування будь-якого суттєвого факту, за наявності якого особа не може бути громадянином України. Указані обставини повинні бути підтверджені відповідними документами, які свідчать, зокрема, про факт подання особою свідомо неправдивих відомостей або фальшивих документів.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 20 червня 2019 року у справі № 820/4982/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82541864>.

2.4. Про скасування рішення про оформлення набуття особою громадянства України

Позивачі звернулися до суду з позовом Головного управління Державної міграційної служби України в Харківській області, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення про скасування рішення про набуття ними громадянства України, унаслідок подання свідомо неправдивих відомостей, а також про визнання паспорта позивача - недійсним. В обґрунтування позовних вимог особами було зазначено, що відповідачем неправомірно зроблено висновок про надання позивачами свідомо неправдивих відомостей щодо родинних відносин, і як наслідок, прийняття оскаржуваного рішення про скасування набуття громадянства України. За результатами розгляду справи суди попередніх інстанцій позов задовольнили. В обґрунтування касаційної скарги касатор посилався на те, що судами неповно з'ясовано та не доведено обставини, що мають значення для справи, а висновки, викладені в оскаржуваних рішеннях, не відповідають обставинам справи.

Скасування рішення про оформлення набуття громадянства відбувається на підставі подання органів міграційної служби, дипломатичними представництвами чи консульськими установами України та на підставі документів, які підтверджують, що особа набула громадянство України за територіальним походженням шляхом обману, внаслідок подання свідомо неправдивих відомостей або фальшивих документів, приховування будь-якого суттєвого факту, за наявності якого особа не може набути громадянство України. Водночас скасування рішення про оформлення набуття громадянства потребує наявності достатніх та належних доказів щодо встановлення факту подання особою свідомо неправдивих відомостей або фальшивих документів.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 24 квітня 2019 року у справі № 2040/5642/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81399587>.

2.5. Про строки розгляду заяв про припинення громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що відповідач усупереч правилам Порядку провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень, затверджених Указом Президента від 27 березня 2001 року № 215 (далі – Порядок № 215), упродовж загального річного строку розгляду заяв і подань про припинення громадянства України не розглянув його заяву від 06 квітня 2023 року і не виніс рішення про припинення його громадянства України.

КАС ВС відмовив у задоволенні позову, виходивши з того, що Порядок № 215 визначає загальний строк розгляду заяв і подань про прийняття особи до громадянства України або припинення громадянства України Комісією, який обчислюється з моменту їх надходження і не охоплює стадію видання Президентом України указів про прийняття особи до громадянства України або припинення громадянства України.

Оскаржуючи рішення суду першої інстанції, позивач зазначив, що воно ґрунтується на неправильному тлумаченні та застосуванні положень Порядку № 215.

Порядок № 215 визначає загальний строк розгляду заяв і подань про прийняття особи до громадянства України або припинення громадянства України Комісією, який обчислюється з моменту їх надходження та до якого не входить стадія видання Президентом України указів про прийняття особи до громадянства України або припинення громадянства України.

Правила Порядку № 215 і будь-якого іншого законодавчого акта станом на час виникнення спірних правовідносин не містили жодних вимог, які б визначали конкретні строки видання Президентом України указу про прийняття особи до громадянства України.

Разом з тим, ВП ВС зауважила, що Президент України не може проігнорувати сам розгляд звернення особи про прийняття до громадянства або про припинення громадянства України, але водночас не обтяжений часовими межами та обов'язком на прийняття рекомендованого йому Комісією варіанта рішення.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 17 жовтня 2024 року у справі № 990/212/24 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122957406>.

Позивач звернувся до суду з адміністративним позовом до Президента України, у якому позивач просив визнати протиправною бездіяльність Президента України, що полягає в неналежному виконанні його повноважень, встановлених у частині першій статті 102 та пункті 26 статті 106 Конституції України щодо гарантування додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, в частині невидання указу про припинення громадянства України внаслідок виходу з громадянства України ОСОБА_1, на підставі протоколу засідання Комісії при Президентові України з питань громадянства.

На обґрунтування позовних вимог позивач посилався на пункт 109 Порядку провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень, затвердженого указом Президента України від 27 березня 2001 року № 215, яким визначено, що загальний строк розгляду Міністерством закордонних справ України, дипломатичними представництвами чи консульськими установами України заяв і подань з питань громадянства, рішення за якими приймає Президент України, не повинен перевищувати восьми місяців з дня їх надходження. Крім того, зазначив, що згідно з пунктом 112 цього Порядку загальний строк розгляду заяв і подань про прийняття до громадянства України або до припинення громадянства України не повинен перевищувати одного року з дня їх надходження.

Видання Указу про прийняття особи до громадянства України або припинення особою громадянства України є дискреційними повноваженнями Президента України, підставою для реалізації якого є рішення Комісії при Президентові України з питань громадянства про внесення пропозицій Президентові України щодо задоволення заяв про припинення громадянства України. При цьому строк реалізації такого

дискреційного повноваження Президента України законодавством не визначений, що свідчить про безпідставність позовних вимог, заявлених до Президента України в частині недотримання строків видання Указу.

Детальніше з текстом рішення КАС ВС від 20 грудня 2023 року у справі № 990/207/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115877662>.

2.6. Про припинення громадянства України на підставі електронної пропозиції (петиції)

Позивач звернувся до Верховного Суду з адміністративним позовом до Президента України, в якому просив суд визнати неправомірною відмову в оприлюдненні його електронної пропозиції (петиції) про припинення громадянства України особам, які проживають на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях Луганської та Донецької областей, а також Автономної Республіки Крим, що мають громадянство іншої іноземної держави, відмінної від України.

Визнати незаконною бездіяльність Президента України щодо не розгляду його електронної пропозиції (петиції-) про припинення громадянства України особам, які проживають на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях Луганської та Донецької областей, а також Автономної Республіки Крим, що мають громадянство іншої іноземної держави, відмінної від України та ненадання на неї відповіді, прийнятої за результатом розгляду його пропозиції (петиції-), як того вимагає ст.40 Конституції України.

На обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що ним було відправлено на Офіційний Інтернет-сайт Президента України електронну пропозицію (петицію), в якій просив Президента України припинити громадянство України всім особам, які проживають на тимчасово окупованих РФ територіях Луганської та Донецької областей, а також Автономної Республіки Крим, без виключення. Надалі від Адміністрації електронних петицій Офіційного інтернет-представництва Президента України ним було отримано електронне повідомлення про те, що його пропозиція (петиція) не буде оприлюднена з підстав невідповідності її вимогам. Проте у вказаному повідомленні не було вказано яким саме вимогам вона не відповідає, в чому позивач вбачав порушення свого права на отримання інформації про ті помилки, які не дозволили оприлюднити його електронну пропозицію (петицію) та в свою чергу вважав, що його електронна пропозиція (петиція) відповідала вимогам ч.ч.2 і 3 статті 23-1 Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР, а тому підлягала оприлюдненню на Офіційному веб-сайті Президента України.

Електронна петиція особи фактично стосується позбавлення невизначеного кола громадян України правового зв'язку між таким громадянином та Україною, що суперечить вимогам чинного законодавства.

Законодавство про громадянство України не передбачає можливості позбавлення невизначеного кола громадян України громадянства за ознакою місця проживання таких осіб.

Нормами Закону №393/96-ВР не передбачено обов'язок органів, яким адресована петиція, надавати роз'яснення причин відмови в оприлюдненні електронної петиції разом із повідомленням про нездійснення її оприлюднення.

При цьому, оскільки оприлюднення петиції не відбулось через її невідповідність вимогам законодавства, відсутні підстави для розгляду її як звернення громадян відповідно до положень Закону № 393/96-ВР.

Детальніше з текстом рішення КАС ВС від 18 січня 2021 року у справі № 9901/302/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94524862>.

2.7. Про наслідки надання особою-іноземцем уповноваженому органу недостовірних відомостей про себе

Головне управління Державної міграційної служби України в Одеській області звернулось до суду з позовом до громадянина Грузії, в якому просило продовжити строк його затримання на шість місяців, а саме: до 18 березня 2022 року, з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення за межі території України, з помещенням до пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України. В обґрунтування позовних вимог позивач зазначав про здійснення, за період перебування відповідача в пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, всіх заходів для ідентифікації та забезпечення примусового видворення громадянина Грузії ОСОБА_1 за межі території України. Як пояснював представник ГУ Державної міграційної служби України в Одеській області неможливість ідентифікувати та забезпечити примусове видворення пов'язана з відсутністю інформації з Консульства Грузії в м. Одесі щодо підтвердження факту належності відповідача до громадянства вказаної країни та відповідно неможливість документування сертифікатом на повернення в країну походження. Умовою, за якою неможливо ідентифікувати іноземця, на переконання позивача, була відсутність, з його боку, співпраці під час процедури його ідентифікації, що виражається у наданні недостовірних даних про себе. За результатами розгляду справи суди попередніх інстанцій позов задовольнили. В обґрунтування касаційної скарги касатор вказав на те, що у справах про продовження строку затримання з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення слід встановити одночасну наявність двох умов, а саме: відсутність співпраці з боку іноземця з органами державної

міграційної служби та неодержання інформації з країни його походження. Касатор вважав, що докази у даній справі підтверджують особу громадянина Грузії ОСОБА_1, проте суди не надали належної правової оцінки цим доказам. Водночас, на переконання скаржника, в матеріалах справи відсутні жодні належні та допустимі докази відмови відповідача співпрацювати під час процедури ідентифікації та через неналежне, на думку касатора, виконання позивачем своїх обов'язків щодо ідентифікації особи, відповідач змушений зазнавати обмежень та заборон в належному користуванні своїми правами та свободами тощо.

Надання недостовірних відомостей, у розумінні положень частини тринадцятої статті 289 Кодексу адміністративного судочинства України, фактично слід трактувати як відмову співпрацювати під час процедури ідентифікації особи-іноземця.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 28 квітня 2022 року у справі № 522/17369/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104112822>.

2.8. Про порядок отримання даних, які підтверджують наявність підстав для втрати громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України, за участю третьої особи, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача - Державної міграційної служби України, про визнання протиправним та скасування Указу Президента України в частині припинення громадянства України. Позивач наполягав на відсутності чітко регламентованої процедури виявлення територіальними підрозділами Державної міграційної служби України факту наявності у громадянина України громадянства/підданства іншої країни, а тому вважав оскаржуваний Указ протиправним та незаконним.

У разі необхідності територіальний орган Державної міграційної служби України може звернутися до органів Служби безпеки України для перевірки у межах їх компетенції наявності підстави для втрати громадянства України. Проте, це не означає, що до отримання такого звернення Служба безпеки України неповноважна виконувати визначені Законом України від 25 березня 1992 року № 2229-XII «Про Службу безпеки України» її завдання та обов'язки, спрямовані на захист національної безпеки та запобігання злочинам. Під час яких Службою безпеки України можуть бути встановлені різні обставини, у тому числі, і щодо набуття громадянами України громадянства інших держав.

Отже, у разі якщо орган Державної міграційної служби України отримав від Служби безпеки України відповідні дані, що підтверджують наявність підстави для втрати громадянства України, надалі у зверненні до цієї служби може не бути необхідності.

З урахуванням вимог таких принципів адміністративного судочинства, як змагальність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі, позивач мав можливість обґрунтовано заперечити проти доводів та доказів відповідача і надати свої докази та довести їх переконливість перед судом, зокрема, у частині відсутності у нього громадянства Республіки Румунії або його припинення на дату прийняття Указу. Проте позивач таких доказів не надав, тоді як відповідач свій обов'язок доказування правомірності оскаржуваного Указу належно виконав.

Вимоги законодавства щодо припинення громадянства України внаслідок його втрати через добровільне набуття повнолітнім громадянином України громадянства іншої держави були доступними, чіткими та передбачуваними для позивача.

Норми Закону України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» надають позивачу можливість передбачити наслідки своїх дій, щодо добровільного набуття громадянства Республіки Румунії будучи громадянином України. За встановлених обставин, втрата позивачем громадянства України відбулась з підстав встановлених в законі, а тому оскаржуваний Указ у частині, що стосується позивача не є свавільним.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 04 грудня 2023 року у справі № 990/49/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115484664>.

2.9. Про джерела отримання Державною міграційною службою України інформації про підстави втрати особою громадянства України.

Про нетотожність скасування, втрати чинності чи зміни паспорта громадянина припиненню громадянства

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України, за участю третьої особи – Державної міграційної служби України, про визнання протиправним та скасування Указу Президента України в частині припинення громадянства України.

Позивач зазначав, зокрема, що процедура провадження за поданнями з питань припинення громадянства порушена, оскільки відповідний Указ стосовно позивача прийнято з ініціативи Служби безпеки України, а не центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, як це

передбачено частиною першою статті 24 Закону України «Про громадянство України» та пунктом 104 Порядку №215.

КАС ВС відмовив у задоволенні позову.

Звертаючись з апеляційною скаргою, представник позивача стверджував також, що Служба безпеки України послалася як на підставу для втрати громадянства України на документ, який було скасовано відповідно до законодавства держави, що його видала, а органи ДМСУ не перевірили вказаний факт. Це призвело до визнання судом встановленою обставиною наявності у позивача громадянства Ізраїлю за відсутності підтвердження цього доказами.

ВП ВС зазначила, що скасування закордонного паспорта громадянина Ізраїлю не є тотожним поняттю припинення громадянства цієї держави, що відбувається згідно з певною процедурою. Таке припинення шляхом відмови від ізраїльського громадянства вимагає схвалення міністра внутрішніх справ. Втрата чинності паспортом громадянина Ізраїлю, зміна чи скасування такого паспорта не означають припинення громадянства Ізраїлю.

Щодо твердження позивача про порушення процедури провадження за поданнями з питань припинення громадянства, оскільки Указ щодо позивача прийнято з ініціативи Служби безпеки України, то ВП ВС зазначила, що чинним законодавством не визначено вичерпного переліку джерел, з яких органи державної міграційної служби можуть отримувати інформацію про підстави втрати особою громадянства України, а тому за наявності відповідних звернень та фактів, на підтвердження яких було подано документи, отримані відповідно до закону, органи міграційної служби мали всі передбачені законом підстави для перевірки таких та вжиття відповідних заходів, передбачених законом.

Отже, відповідач дотримав належної процедури вирішення питання про припинення позивачем громадянства.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 15 вересня 2022 року у справі № 9901/166/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106660143>.

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові ВП ВС від 23 березня 2023 року у справі № 9901/276/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110111442>.

2.10. Про розмежування повноважень Президента України та структурних підрозділів Державної міграційної служби України в питання припинення громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Державної міграційної служби України і Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області про визнання протиправними дій по підготовці подання про втрату ним громадянства України та зобов'язання відкликати з Комісії при Президентові України з питань громадянства подання про втрату ним громадянства України. Позивач наполягав на відсутності у відповідачів правових підстав, передбачених статтею 19 Закону України від 18 січня 2001 року №2235-III «Про громадянство України», для підготовки і внесення на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства подання про втрату ним громадянства України. Крім того, відповідачами при підготовці подання не враховано повідомлених йому підозр у вчиненні кримінальних правопорушень, що виключає можливість виходу особи з громадянства України. Суди попередніх інстанцій закрили провадження у справі з огляду на обрання позивачем неправильного способу захисту своїх прав, оскільки Державна міграційна служба України вичерпала свої дію фактом прийняття відповідного указу Президентом України як остаточного рішення суб'єкта владних повноважень.

Рішення про припинення особою громадянства України приймає Президент України шляхом видання указу, тоді як Державна міграційна служба України і її територіальні органи готують подання про втрату особою громадянства України, яке надсилають для розгляду Комісії при Президентові України з питань громадянства, яка, у свою чергу, вносить Президентові України пропозицію щодо задоволення такого подання.

З огляду на ці приписи законодавства, підготовлене Державною міграційною службою України подання про втрату особою громадянства України саме по собі не має наслідком припинення особою громадянства України, а може бути лише підставою для цього. При цьому виключно Президент України приймає остаточне рішення про припинення громадянства України, яке є обов'язковим для виконання, викликає відповідні правові наслідки і може бути оскаржене в судовому порядку.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 25 листопада 2021 року у справі № 420/6599/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101370600>.

2.11. Про доказування у справах про припинення громадянства України

Позивач звернувся до суду з позовом до Президента України, третя особа – Державна міграційна служба України, про визнання протиправним та скасування Указу Президента України в частині припинення його громадянства України.

На думку скаржника, в цій справі наявний факт невиконання належної процедури стосовно реалізації правил статті 19 Закону України «Про громадянство України», оскільки немає офіційних документів від компетентних органів Румунії, які б підтверджували як юридичний факт наявності у позивача громадянства цієї держави, так і добровільний характер його набуття. Рішення органів ДМС України та Комісії при Президенті України з питань громадянства ґрунтуються винятково на єдиному листі СБУ з доданою фотокопією паспорта громадянина Румунії, що відповідно виключає будь-яку об'єктивність у їх діях та обґрунтованість рішення.

Рішенням КАС ВС у задоволенні позову було відмовлено.

ВП ВС зазначила, що підставою для видання Указу стало добровільне набуття позивачем громадянства іншої держави. Наявність підстав для втрати позивачем громадянства України підтверджено належними, допустимими та достатніми доказами.

Представник позивача не підтвердив й не спростував факт наявності у позивача громадянства іншої держави, хоча ця обставина мала би бути відомою саме позивачу як особі, стосовно якої вона існувала чи існує та його стосувалася або стосується. Процесуальна поведінка сторони позивача полягала в уникненні ствердної відповіді на всі питання, які мають істотне значення для з'ясування обставин справи. Подібна процесуальна поведінка не сприяла судові у встановленні об'єктивної істини у справі, а була спрямована на перешкоджання здійсненню у ній правосуддя.

Позивач мав можливість обґрунтовано заперечити проти доводів та доказів відповідача і надати свої докази та довести їх переконливість перед судом, зокрема, у частині відсутності у нього громадянства Румунії або його припинення на дату видання Указу чи того факту, що набуття громадянства іноземної країни відбулося до повноліття позивача. Тож обов'язок доказування факту припинення громадянства Румунії чи набуття цього громадянства до повноліття (тобто спростування доводів відповідача про правомірність його Указу) лежав винятково на позивачеві, проте він цього обов'язку не виконав, наводив винятково твердження про неналежність доказів, наданих стороною відповідача на підтвердження наявності

в позивача такого громадянства, добровільного характеру його набуття після досягнення повноліття.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 30 травня 2024 року у справі № 990/49/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119653572>.

Аналогічні правові висновки викладені у постановках ВП ВС:

від 15 вересня 2022 року у справі № 9901/166/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106660143>;

від 23 березня 2023 року у справі № 9901/276/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110111442>,

від 5 вересня 2024 року у справі № 990/163/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121571357>.

Дайджест судової практики Верховного Суду у спрах щодо громадянства / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Великої Палати Верховного Суду; управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2025. – 29 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua